

Специфични изисквания към счетоводния софтуер в бюджетните организации

Мумко Рагоев*

Резюме: Счетоводната отчетност в бюджетните организации се подчинява на общите законови изисквания, валидни за всички организации и стопански субекти в Република България, но има и своя специфика. За съжаление, тази специфика не се отчита в достатъчна степен от повечето софтуерни продукти в областта на счетоводството. Масова практика е да се търсят компромисни решения за потребителите в бюджетната сфера в рамките на базовата функционалност на съществуващите счетоводни продукти, ориентирани предимно към бизнес потребителите.

За да се намери адекватно решение на проблема, трябва да се изследва спецификата на данните в бюджетната сфера. На тази основа могат да се анализират предлаганите решения в някои от най-разпространените програмни продукти в сферата на счетоводната отчетност, използвани в бюджетните организации, и да се прецени доколко тези решения отразяват в необходимата степен спецификата на данните.

В заключение, могат да се дадат препоръки за усъвършенстване на счетоводния софтуер, така че да бъдат удовлетворени потребностите на потребителите в бюджетната сфера.

* Мумко Рагоев е доктор, главен асистент в катедра „Информационни технологии и комуникации“ на УНС, e-mail: mradoev@unwe.bg

Ключови думи: счетоводна отчетност, счетоводен софтуер, бюджетни организации.

JEL: C88, H61, M41.

1. Въведение

Основните изисквания към счетоводната отчетност на всички предприятия са регламентирани в Закона за счетоводството. Същевременно, бюджетните предприятия осъществяват счетоводството си в съответствие с изискванията на глава петнадесета от Закона за публичните финанси. Този закон дава широки правомощия на министъра на финансите както да утвърждава счетоводните стандарти и сметкоплана и да дава указания на бюджетните организации (чл.164), така и да определя формата, структурата и съдържанието на годишните и междинните финансови отчети (чл.166, ал. 2). В изпълнение на своите правомощия, министърът на финансите дава указания относно изготвянето и представянето на отчетите за касовото изпълнение на бюджетите (Министерство на финансите, 2016).

Именно отчетите за касовото изпълнение на бюджетите и използваната в тях Единна бюджетна класификация (Министерство на финансите, 2015) са основните източници на спецификата в счетоводството на бюджетните предприятия. Приходите и разходите в бюджетите както на структурите от централната адми-

нистрация и техните поделения, така и на общините, са класифицирани от една страна в множество параграфи и подпараграфи, а от друга – във функции, групи и дейности.

Съставянето на отчетите за касовото изпълнение на бюджетите съставлява значителна част от общия обем на счетоводната работа в бюджетните организации и би било добре счетоводният софтуер да подпомага максимално тази дейност. За съжаление, преобладаващата част от програмните продукти в сферата на счетоводството не са проектирани така, че да отговарят на нуждите на бюджетните предприятия от изготвяне на такива отчети.

2. Специфика на данните в касовите отчети

Отчетите за касовото изпълнение на приходите и разходите, както се вижда и от наименованието им, съдържат данни за действителното изпълнение на бюджетите на касова основа, докато сметките за приходи и разходи в Сметкоплана на бюджетните организации (Министерство на финансите, 2013) съдържат данни съответно за начислените приходи и начислените разходи. Това може да доведе до разминаване в отчетните периоди на начисляването и касовото изпълнение на бюджетните приходи и разходи. Например, в даден отчетен период може да е начислен разход, който да се извърши в следващия отчетен период.

От друга страна, има случаи, при които в касовите отчети фигурират разходи, които не са извършени директно от съответната бюджетна организация. Така например, част от бюджетните организации, които са в системата на Единната сметка, не извършват парични преводи за разходите, свързани с осигурителните вноски и данъка върху доходите на физическите лица, но тези разходи следва да се отчетат по параграфите на Единната бюджетна класификация.

Между сметките в Сметкоплана на бюджетните организации и параграфите

от Единната бюджетна класификация има структурни различия, такива, че отчетените суми по една сметка съответстват на няколко различни параграфа и обратно – сумите по един параграф съответстват на няколко различни сметки. Така, например, сумата по сметка 6051 Разходи за осигурителни вноски за гържавно обществено осигуряване съответства на два подпараграфа – §05-51 и §05-52, а сумата по §10-15 Разходи за материали съответства на множество счетоводни сметки – 6011, 6016, 6017, 6018 и 6019. Това прави невъзможно еднозначното им съответствие.

Касовите отчети съдържат множество аналитични признаци, по които се класифицират приходите и разходите. Освен класифицирането им по отчетни единици и отчетни групи, в отчетите се използват още следните признаци:

- функции
- дейности
- раздели
- параграфи
- подпараграфи

Понякога приложенията към отчетите налагат и допълнително аналитично отчитане в даден подпараграф. Така например § 69-05 Трансфери за поети осигурителни вноски се разделя на вноски от работодателя и работник, а те от своя страна на родени преди и след 1960 г.

3. Анализ на съществуващите решения

Анализът на предлаганите на българския пазар програмни продукти за счетоводна отчетност е трудна задача. На първо място, те са изключително много – според някои автори повече от 150 (Дочев, 2012). След всяко ново технологично решение на пазара се появяват редица счетоводни продукти, ориентирани към използване на новите технологии (Лазарова, 2010). Освен това, информацията за програмните продукти е твърде ограничена и трудно дос-

търпна. Основен източник на информация са фирмените сайтове, които невинаги са напълно достоверни по отношение на възможностите на продуктите и рядко разкриват подробности относно прилаганите алгоритми и структурата на данните. Липсва и достатъчно сериозно изследване на пазарните дялове на отделните продукти.

Поради това, анализът ще се ограничи върху тези програмни продукти, за които има достъпна информация в Интернет и според нея те могат да се използват за нуждите на счетоводната отчетност в бюджетните предприятия.

Един от най-дълго присъстващите на пазара продукти е Конто. Според неговата документация, той автоматизира счетоводната дейност на различни организации, независимо от предмета им на дейност – бюджетни, търговски, производствени, застрахователни, осигурителни, строителни, спедиторски и др. и дава възможност за автоматично изготвяне на стандартните счетоводни справки, в т.ч. ежемесечни и тримесечни отчети за касово изпълнение на бюджета (dWare, 2015). Липсва информация за начина, по който се осигурява получаването на касовите отчети. Вероятно това става чрез задаване на специфична аналитична отчетност по счетоводните сметки.

Друг продукт с дълго присъствие на пазара е АС2012 (предишни версии АС2007, АС-91, АSWin). Според сайта на продукта, можете да видите във всеки един момент състоянието на бизнеса си, като генерирате автоматично точни отчети като ОПР, Баланс, оборотна ведомост, отчет за паричния поток и главна книга за произволен период от отчетната година, както и отчетите по параграфи (Алгос, 2015). Липсва информация за начина, по който се осигурява получаването на последния отчет.

Сред популярните продукти е и Бизнес навигатор. Според неговата документация, той улеснява работата на бюджетните организации посредством автоматичните операции

за съставяне на бюджет на аналитично и на синтетично ниво и автоматично сравнение на плана и изпълнението на бюджетните показатели на аналитично и синтетично ниво. Допълнителни улеснения за бюджетните организации са разработеният и ежегодно обновяван шаблон с възраден сметкоплан, партиди и бюджетни показатели според изискванията на законодателството, аналитично отчитане на финансовите показатели по параграфи от структурата на бюджета, както и автоматичното извеждане на всички отчети (Комерс Финанс, 2009). От документацията става ясно, че информацията за касовите отчети се осигурява чрез задаване на аналитична отчетност по счетоводните сметки.

Важно място сред счетоводните продукти има и Ажур Л. За разлика от предходните продукти той предлага специализиран модул „Бюджет“. Според сайта на продукта, той представлява софтуер за бюджетните предприятия, с възрадена методология на отчетността на Дирекция „Държавно съкровище“ към Министерството на финансите (Бонев Софт, 2011). Декларирани са множество възможности на продукта, като:

- Месечни и тримесечни отчети за касово изпълнение на бюджетите и извънбюджетните сметки и фондове;
- Възградени взаимовръзки между счетоводни сметки от Сметкоплана на бюджетните предприятия и параграфи/подпараграфи от Единната бюджетна класификация;
- Проверка на касовия отчет с оборотната ведомост.

И за този продукт липсва информация за начина, по който се осигурява получаването на касовите отчети, възможно е това да става чрез съхранение на допълнителна информация извън аналитичната отчетност по счетоводните сметки.

Относително нов и ориентиран към бюджетната сфера е продуктът Скипър – бюджет. Според сайта на продукта, той предлага някои специфични възможности като водене на сумите по параграфи по дей-

ности, функции, групи, следене на договори и много други (Adasoft, 2016). Декларирани са множество допълнителни възможности:

- Отразяване на всички парични потоци директно по параграфи;
- Защита от неправилни кореспонденции между сметки и параграфи;
- Следене на дейности, програми, договори с ЕС и други;
- Извеждане на множество касови отчети по различни направления;
- Директно попълване на най-често използваните бюджетни форми, като форма на МФ за касово изпълнение на бюджета (ВЗ).

Отново няма категорични данни за начина, по който се осигурява получаването на касовите отчети, възможно е това да става чрез аналитична отчетност по сметките за парични средства или чрез събиране на допълнителна информация извън счетоводните сметки.

Разгледаните по-горе програмни продукти могат да се разделят на две основни групи:

- Продукти, предлагащи известна функционалност, свързана с нуждите на бюджетните организации, но които не са създадени специално за тази цел. В тази група могат да бъдат класифицирани Конто, Бизнес Навигатор и АС2012. Продуктите от тази група залагат основно на аналитичната отчетност по счетоводните сметки за набиране на необходимата информация за съставяне на отчетите за касовото изпълнение на бюджета;
- Продукти, създадени специално за нуждите на бюджетните организации и предлагащи всички необходими за целта инструменти. В тази група могат да бъдат класифицирани Ажур L – модул „Бюджет“ и Скипър – бюджет. Не е ясен начинът, по който те набавят необходимата информация, възможно е да се съхранява допълнителна информация извън счетоводните сметки.

Като цяло се очертават два възможни подхода за осигуряване на необходимата информация за съставяне на касовите отчети:

1. Използване на аналитични признаци на счетоводните сметки.

Предимството на този подход е в това, че той се вписва в основния модел на счетоводството и по тази причина е лесен за реализиране в счетоводния софтуер. С малки допълнения могат да се реализират основните отчети, необходими на бюджетните предприятия.

Подходът, обаче, има редица недостатъци, доколкото не отчита в необходимата степен спецификата на информацията в бюджетната сфера. Ето някои от тях:

- Ако се използва аналитична отчетност по приходните и разходните сметки, това може да доведе до разлики в отчетните периоди, тъй като отчетването на приходите и разходите по счетоводните сметки става на начислена основа, докато отчетът за изпълнение на бюджета се съставя на касова основа. Така в даден отчетен период дадена сума може да се отчете като счетоводен разход, но да не е извършен касов разход на бюджетни средства и обратно – да има отчетен касов разход, без да има счетоводен разход (например, защото счетоводния разход е отчетен през предходния отчетен период).
- Вместо аналитичност по разходните сметки, може да се използва аналитичност по сметките за парични средства, но това води до други проблеми, тъй като не всички приходи и разходи са на бюджетни средства. Например, може да има приходи и разходи на средства от дарения.
- Паричните средства често изминават дълъг път от източника до тяхното изразходване. Не винаги в началото е известно точното предназначение, а и точната сума на средствата, които ще се изразходват. Например, средства на дадена бюджетна организация могат да се прехвърлят от единната сметка (СЕБРА) в текуща банкова сметка (5013/7500), след това да се изтеглят в брой (5011/5013),

да се отпуснат като служебен аванс (4261/5011) и едва тогава да се изразхоят с авансов отчет (6XXX/4261), като може част от сумата да се възстанови.

- Структурните различия между сметките за приходи и разходи в Сметкоплана на бюджетните организации и параграфите от Единната бюджетна класификация водят до сложни зависимости между сметките и параграфите, като няма гаранция, че всички конкретни случаи могат да бъдат еднозначно дефинирани.
- Бюджетните организации, които са в системата на Единната сметка, не извършват реални парични преводи за някои от разходите, но те се включват в касовия отчет.
- Аналитичните признаци се асоциират със счетоводните сметки и обикновено са задължителни за попълване при регистриране на данните за счетоводните операции. Когато дадена операция засяга такава сметка, но не се отнася до бюджетни средства, се появява проблем с нейната регистрация.
- Използването на аналитичността за отчитане на бюджетните средства може да възпрепятства аналитичното отчитане по други признаци, доколкото не може да се очаква счетоводните продукти да предлагат безкрайно много нива на аналитичност.

2. Използване на допълнителна информация извън счетоводните сметки.

Предимството на този подход е в това, че така се реализират всички функции, необходими за нормалната работа на организациите в бюджетната сфера.

Недостатъците на този подход са в следните направления:

- Подходът предполага специфични алгоритми и структури от данни, извън данните по счетоводните сметки. Евентуална промяна в структурата или съдържанието на изискваната в отче-

тите информация би довела до необходимост от промени в софтуера.

- Има риск от дублиране на данни, доколкото за една и съща операция трябва да се съхрани както записването по счетоводните сметки, така и данните за параграфите от единната бюджетна класификация.
- Има риск от несъответствие между данните по сметки и по параграфи, което налага допълнителни проверки.

4. Заключение

При сегашните условия, на бюджетните организации може да се препоръча да използват счетоводен софтуер, проектиран и разработен за техните нужди. Това означава специализирани програмни продукти, които събират и съхраняват допълнителна информация, касаеща бюджетните средства и признаците за нейната класификация. Предимствата на този подход са повече от негостатъците и в настоящия момент само той гарантира пълна и точна информация за съставяне на касовите отчети.

Другият подход, основан на аналитичната отчетност, който остава само в рамките на счетоводните сметки, би бил оправдан в бъдеще, ако се промени Сметкоплана на бюджетните предприятия, като се съгласува в максимална степен с методологията на отчитане на бюджета на касова основа. Има разработки на тази тема (Мерзчиев, 2007), които, ако се развият и усъвършенстват, биха облекчили в значителна степен отчетността в бюджетните организации, а и биха улеснили разработчиците на счетоводен софтуер.

Цитирани източници:

References:

Алгос, 2015. Счетоводна програма – AC2012. [Online] Available at: http://algos.bg/?page_id=580

(Algos, 2015. Schetovodna programata – AC2012. [Online]

Available at: http://algorithms.bg/?page_id=580

Бонев Софт, 2011. Специализиран модул "Бюджет". [Online] Available at: <http://www.bsoft.bg/budget.html>

(Bonev Soft, 2011. Spetsializiran modul „Byudzhet“ [Online]

Дочев, М., 2012. Ролята на счетоводния софтуер в счетоводството на предприятието. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*, Issue 3, pp. 154-160.

(Dochev, M., 2012. Rolyata na schetovodnia softuer v schetovodstvoto na predpriyatieto. Issue 3, pp. 154-160)

Комерс Финанс, 2009. Ръководство за потребителя. [Online] Available at: <http://www.cfinance.bg/manual/BN/Nav-bul.pdf>

(Komers Finans, 2009. Rakovodstvo za potrebitelya. [Online]

Available at: <http://www.cfinance.bg/manual/BN/Nav-bul.pdf>)

Лазарова, В., Е. Д. С. С., 2010. Нови технологии при информационните системи в счетоводството. София, Юбилейна международна научна конференция „Счетоводството – наука, практика, независимост“.

(Lazarova, V., E. D. S. S., 2010. Novi tehnologii pri informatsionnite sistemi v schetovodstvoto. Sofia, Yubileyna mezhdunarodna nauchna konferentsia „Schetovodstvo – nauka, praktika, nezavisimost“)

Меразчиев, В., 2007. Счетоводни аспекти на касовото изпълнение на гържавния бюджет. Годишник на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, Issue 109, pp. 5-118.

(Merazchiev, V., 2007. Schetovodni aspekti na kasovoto izpalnenie na darzhavnia byudzhet. Godishnik na SA „D. A. Tsenov“ – Svishtov, Issue 109, pp. 5-118.)

Министерство на финансите, 2013. ДДС № 14/ 30.12.2013 г. – Сметкоплан на бюджетните организации. [Online] Available at: <http://www.minfin.bg/document/13671:2>

(Ministerstvo na finansite, 2013. DDS № 14/ 30.12.2013 г. – Smetkoplan na byudzhetnite organizatsii. [Online]

Available at: <http://www.minfin.bg/document/13671:2>)

Министерство на финансите, 2015. ДДС № 17/ 23.12.2015 г. – Единна бюджетна класификация за 2016 г.. [Online] Available at: <http://www.minfin.bg/document/17408:1>

(Ministerstvo na finansite, 2015. DDS № 17/ 23.12.2015 г. – Edinna byudzhetna klasifikatsia za 2016 г. [Online]

Available at: <http://www.minfin.bg/document/17408:1>)

Министерство на финансите, 2016. ДДС № 01/ 28.01.2016 г. Изготвянето и представянето през 2016 г. на месечните отчети за касовото изпълнение на бюджетите, на сметките за средства от Европейския съюз и на сметките за чужди средства. [Online] Available at: <http://www.minfin.bg/document/17583:1>

(Ministerstvo na finansite, 2016. DDS № 01/ 28.01.2016 г. Izgotvyaneto i predstavyaneto prez 2016 g. na mesechni otcheti za kasovoto izpalnenie na byudzhetite, na smetkite za sredstva ot Evropeyskia sayuz I na smetkite za chuzhdi sredstva. [Online]

Available at: <http://www.minfin.bg/document/17583:1>)

Adasoft, 2016. Бюджетно счетоводство. [Online]

Available at: <http://www.ada-soft.bg/bg/mproducts/forbudget/budgetaccounting2>

(Adasoft, 2016. Byudzhetno schetovodstvo. [Online] Available at: <http://www.ada-soft.bg/bg/mproducts/forbudget/budgetaccounting2>)

dWare, 2015. Конто 5 – Документация. [Online] Available at: <http://www.dware.bg/download.php?FileID=111>

(dWare, 2015. Konto 5 – Dokumentastia. [Online] Available at: <http://www.dware.bg/download.php?FileID=111>)